

SVEICAM FOLKLORAS FESTIVĀLA «BALTIKA - 2000» DALĪBNIEKUS UN VIESUS TURAIDĀ!

TURAIDAS TURAIDAS TURAIDAS
ziņas ziņas ziņas

TURAIDAS MUZEJREZERVĀTA IZDEVUMS 2000. g. JŪLIJS

DAINU KALNAM - 15

Skan folkloras festivāls. Skan tautasdziesma un Dainu kalns. Reizē ar festivāla "Baltica 2000" atklāšanas rituālu Turaidā, mēs svinam arī šīs vietas - DAINU KALNA apaļas gadskārtas.

Pirms divdesmit gadiem uzsāka veidot vietu Dainu kalnam, kur šodien notiek Latvijā piektais starptautiskais festivāls "Baltica". Krišjāņa Barona gadā, 1985.gada 7.jūlijā, šeit pulcējās tūkstošiem cilvēku, lai atklātu un ieskandētu šīs vietas dziesmoto dvēseli. Pirms desmit gadiem XX Vispārējo latviešu Dziesmu svētku dalīnieki un viesi iedziedāja DZIESMU DĀRZU. Šodien, festivāla dienā, Turaidā tiek atklāta divdesmit piektā tēlnieka Induļa Rankas skulptūra ŠĪ SAULE - VIŅSAULE. Skulptūra ir veltījums iepriekšējām paaudzēm, kas pielocījušas tik bagātīgu dziesmu pūru. Paldies visiem, visiem, un viņu ir krietns pulks, kuri atbalstījuši šīs vietas izveidi. Par skulptūras dāvinājumu Dainu kalnam šoreiz īpašs paldies Andrim Ārgalim.

Fokloras kolektīvu dziedātgriba piecpadsmit gados Dainu kalnu ir vērtusi arī par dziesmotu kalnu. Šodien miļi un sirsniģi sveic festivāla dalīniekus un viesus Turaidā un vēlu ikvienam izjust tautasdziesmās uzkrātās enerģijas starojumu un Dainu kalnā ieliktās mīlestības spēku.

Anna JURKĀNE
TMR direktore

ŠĪ SAULE - VIŅSAULE

Viena pati balta puķe
Manā kapu kalniņā.
- Es liecosi puķi raut,
Iekrīt kapu dibināi.
- Zeme, zeme, saule, saule
Ar manimi ienaidāi.
- Zemi minu kājiņām,
Ko, saulīte, tev darīju?
- Kur palika baltie sniegi,
Kur daiļiei augumiņi?
- Saule ēda baltu sniegu,
Zeme daiļus augumiņus.
Kas kait manim negulēti
Baltā smilšu kalniņāi.
- Ne man pūta auksti vēji,
Ne saldēja rīta rasa.

F1968,4505
«SAULES DAINAS»

Jaunajā, divdesmit piektajā Dainu kalna skulptūrā tau-tasdziešmas motīvi vijas apkārt granīta bluķim. Centos pēc iespējas "nebojāt" Kurzemes pusē - Sātiņos atrastā laukakmeņa sākotnējo, aizvēsturiskā laikmeta šķūdoņu "izstrādāto" apveidu. Divdaļīgās, apjomīgās akmens masas sacerējuma pašos pirmsākumos iekļāvu vēlmi jau esošo skulptūru ansamblī bagātināt ar dainu tekstuālo motīvu, saturiski radot piemiņas zīmi te kādreiz bijušajai senču kapsētai netālu no Turaidas Maijas atdusas vietas. Ienācējs skulptūru dārzā dodas garām Dziesmu dārzam caur ābeļu dārzu. Gaita uz nākotni nevar būt droša un pilnīga, neizzinot savu pagātni, ne-novērtējot to un nenoliekot "ziedu" pie senču kapu vietām. Lai mudinātu skatītāju ar nedaudz maģisku, ri-tuālu darbību vērīgāk ielūkoties skulptūrā, ar tautas-dziešmas garo veltījumu spirālveidīgi apgredzenojo akmeni, sākot no pašas augšas virzībā uz zemi. Lasītāja gaita riņķī un apkārt pamazām paver gravēto saturu, es ceru, tā radīs vieglu noreibumu un uz brīdi pavērs dzījāku nojausmu par lielo mūžīgo Viņu Sauli un Aizsauli. Liks godbijībā noliekt galvas. Akmenī rietošo saulīti rādu kā zālē izplūstošu, zemes uzsūktu mūsu dienišķās saules atspulgu.

Tēlnieks
Indulis RANKA

"DVIEĻI TURAIDAS MUZEJA KRĀJUMĀ"

- tā ir muzeja krājuma nodaļas sagatavota brīvdabas izstāde Starptautiskā folkloras festivāla "Baltica - 2000" ietvaros Turaidā.

Mūsu muzeja krājumā ir 60 dvieļi. Tie galvenokārt iegūti ekspedīcijās tuvākajā apkārtnē, kā arī no privāt-personām.

Pazīstami vairāku veidu dvieļi: mutes, pirts, roku un trauku slaukāmie, goda un kapa dvieļi.

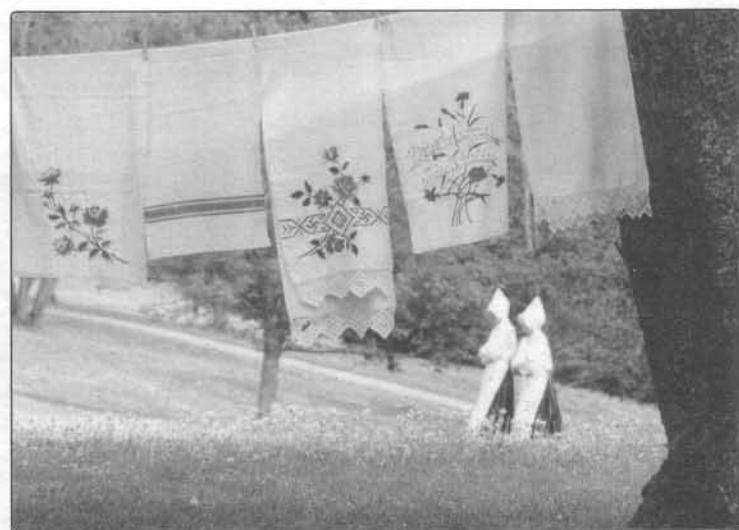
Katrai dvieļu grupai sadzīvē bija noteikta vieta. Jaunos dvieļus glabāja svētku reizēm, viesiem, bet vecākos lietoja ikdienā.

Dvieļu izejmateriālu, izmērus un rotājumus izvēlējās atbilstoši dvieļu lietošanas uzdevumiem.

Dvieļus auda no linu un smalko pakulu dzījām, vēlāk arī no kokvilnas diegīem. Atkarībā no pielietojuma to platumis bija no 35 līdz 55 cm, garums no 1,5 līdz 2,3 metriem.

Dvieļi lielākoties austi rakstā (skujotā trinīša, dreļļu u.c.), ar ieaustām krāsainu rakstujoslām, galos rotāti ar sietām vai pitām bārkstīm, ar tamborētām mežģīnēm. Rotājumu veido arī dažādi izšuvumi - rišeljē tehnikā, ziedu motīvi, monogrammas, sižetiski zīmējumi, sentimentāli pantīni u.c.

Dvieļu rakstu un izšuvumu daudzveidība apliecinā katras saimnieces aušanas un rokdarbu prasmi.

Aicinām apmeklētājus iepazīties ar muzeja krāju-ma dvieļu izstādi un rokdarbniecēm noskatīt senos dvieļu rakstus!

Maija PASTARE
TMR krājuma nodaļas vadītāja

STARPTAUTISKAIS FOKLORAS FESTIVĀLS «BALTICA - 2000»

6. jūlija svētki Turaidā

TMR izstāžu zālē - Lietišķas mākslas izstāde
12.00 - 18.00 TMR krājuma dvieļu izstāde pie klētiņas

NO PLKST. 15.00 - 17.00 LATVIJAS FOKLORAS KOPU KONCERTI

Muižas pirtiņa

15.00 - 15.20	BLONTI
15.20 - 15.40	TALSI
15.40 - 16.00	ZUNDĀNI
16.00 - 16.20	DZIETI
16.20 - 16.40	SVITENE
16.40 - 17.00	CIELAVA

Skulptūra "Šī saule - viñsaule"

15.00 - 15.20	DIMZĒNS
15.20 - 15.40	DŪDALNIEKI
15.40 - 16.00	SENLEJĀ
16.00 - 16.20	SKANDINIEKI
16.20 - 16.40	LAIPA
16.40 - 17.00	ILŽA, ILŽENA

Klētiņa

15.00 - 15.20	TREJUPE
15.20 - 15.40	CEIRULEITS
15.40 - 16.00	GUDENIEKU SUITI
16.00 - 16.20	SUDMALIŅAS
16.20 - 16.40	DANDARI
16.40 - 17.00	DANČU KLUBS

Dziesmu tēvs

15.00 - 15.20	RUCAVA
15.20 - 15.40	ROGOVKA
15.40 - 16.00	MEŽVIDI
16.00 - 16.20	PĒRLIS
16.20 - 16.40	ROTA
16.40 - 17.00	MEŽĀBELE

Dainu kalns

15.00 - 15.20	SVITENE
15.20 - 15.40	LAIPA
15.40 - 16.00	MASKAČKAS SPĒLMAŅI
16.00 - 16.20	VĒRTUMNIEKI
16.20 - 16.40	BĀRTA
16.40 - 17.00	MILZKALNE

Muzeja vārti

15.00 - 15.20	MASKAČKAS SPĒLMAŅI
15.20 - 15.40	DANDARI
15.40 - 16.00	DANČU KLUBS
16.00 - 16.20	CEIRULEITS
16.20 - 16.40	DIMZĒNS
16.40 - 17.00	VILĀKA

Liepu dārzs

15.00 - 15.20	VĒRTUMNIEKI
15.20 - 15.40	ROTA
15.40 - 16.00	MEŽĀBELE
16.00 - 16.20	RUCAVA
16.20 - 16.40	MEŽVIDI
16.40 - 17.00	DZIETI

Turaidas baznīcā

15.00 - 15.20	SENLEJA
15.20 - 15.40	BĀRTA
15.40 - 16.00	CIELAVA
16.00 - 16.20	VILĀKA
16.20 - 16.40	BLONTI
16.40 - 17.00	DŪDALNIEKI

Pils pagalms

15.30 - 16.00	ILŽA, ILŽENĀ
16.00 - 16.20	TREJUPE
16.20 - 16.50	GUDENIEKU SUITI un ZUNDĀNI (apdziedāšanās)

**Plkst. 16.00 Induļa Rankas jaunās skulptūras "ŠĪ SAULE - VIŅSAULE" atklāšana
No plkst. 17.00 - 18.00 Dziesmu dārzā avota ieskandināšana**

17.00 - 17.10	PĒRLIS
17.10 - 17.20	TALSI
17.20 - 17.30	TREJUPE
17.30 - 17.40	ROGOVKA
17.40 - 17.50	SUDMALIŅAS
17.50 - 18.00	SKANDINIEKI

Plkst. 18.00 atklāšanas koncerts "AVOTĀ GUNI KŪRU"

Rīgas rajona lietišķā māksla Turaidā

Jāņu laiks Rīgas rajona lietišķās mākslas kolektīvu darbā ienāk ar paveiktā atskaites izstādi Turaidas muzejrezervātā. Izstādi varēs apskatīt arī Pēterdienā, un tā priecēs Starptautiskā folkloras festivāla "Baltica 2000" dalībniekus un apmeklētājus.

Šī gada izstāde ir veltīta divām tēmām - gultas un galda klājumam.

Gultu akcentē strīpainās, rūtainās un rakstainās gultas segas, izšūti palagi.

Mūsdienās, kad sadzīvē arvien vairāk atdzimst senās kāzu tradīcijas, vedējmātes izstādē atradīs segas, kuras būtu izmantojamas jaunā pāra kāzu nakts gultas klājumam.

Siguldietes, ķekavietes, stopiņietes, carnikavietes un krimuldietes šogad izrādījušās veiksmīgākās segu audējās.

Gultas segu skaistuma papildināšanai un rakstura veidošanai lieti noder dažādu rakstu, krāsu un tehniku spilveni. Tie vislabāk padevušies siguldietēm, ropažniecēm un saukrastietēm.

Latviešiem sen iecienītie lupatu grīdceliņi arī mūsdienu lauku mājas godam ieņem savu vietu, tos iecienījuši arī pilsetnieki - vienkāršā auduma tehnika un krāsu akcenti rada stabilitātes izjūtu. To apliecinā mālpiliešu, ropažnieču un saukrastiešu veikums.

Galda seguma un klājuma vienotību izstādē sniedz gald-

Rakstu rakstiem

Meklēju aizmirstus vārdus līgodziesmai, senus vecāsmātes cimdu rakstus, meklēju un lūkojos plāvās, ezermalas krāsas, Dainu kalna ziedošajos pakalnos, meklēju...

Lai arī straujajos ritmos un tehnoloģiju pārpilnībā aizvien mazāk atliek laika pakavēties pie rokdarbiem, tomēr, laika diktātam spītējot, arī mūsdienās audējas, adītājas, izšuvējas, pinējas un citi daiļamata meistari, pārmantojot un saglabājot daudzu paaudžu gaitā izveidotās un koptās tautas lietišķās mākslas tradīcijas, tās turpina attīstīt tālāk, meklējot aizvien jaunas formas un izteiksmes veidus.

Šogad Turaidas muzeja izstāžu zālē līdztekus vasaras pilnziņa svētkiem Jāniem un starptautiskā folkloras festivāla "Baltica 2000" norisēm uzplaucis krāšņs zieds - skaista un bagāta tautas lietišķās mākslas izstāde, kuru sarūpējuši Rīgas rajona meistari.

Svētki palīdz izlīdzināt ikdienišķo un rada kopības izjūtu, tāpēc ir svarīgi saglabāt tradīciju, par kādu laika ritumā ir veidojušās Rīgas rajona lietišķās mākslas meistaru izstādes.

Izstādē atrodami gan atturīgi un klusināti krāsu ritmi, kas aplūkojami lakatos un audumos, vidzemnieču "šatieri" segās, gan arī košāki akcenti, kas noskatīti vasaras pilnziņa plāvās. Tās ir zemes krāsas, ko redzam pavasaros un rudeņos uzartašos tīrumos, ezermalu un upmalu alkšņos.

Sadzīves tradīcijās vēl joprojām daudz izmantojam austās jostas un prievidas, rakstainos cimdus, tāpēc to daudz arī izstādes ekspozīcijā. Ar dūraiņiem saistīs visstabilākās tradī-

segas, greznie, rakstainie dvieļi un dekoratīvās, arī praktiski lietojamās karotes.

Kā vienmēr savdabīgs formu meklējumos un atklājumos karušu kolekcijā ir Mālpils kokamatnieks Gatis Zariņš.

Baltā kokvilnas diedzīņa un nebalinātā linu diega klasisko saskaņu katra audēja pastiprina ar izvēlēto rakstu. Teicamus rezultātus galdeņās sniedz Krimuldas, Ķekavas un Ulbrokas audējas.

Latviešu tautastērpa nepieciešamību un nozīmi izstādē atgādina rakstainās un ziedainās tautastērpu jostas. To darīnāšanā šogad vislabākie panākumi ir Ropažu rokdarbiecēm.

Vienlaikus ar izstādi Turaidā Rīgas rajona meistaru darbi, sākot ar 22. jūniju, ir skatāmi Republikāniskajā tautas mākslas izstādē Cēsīs.

Rajona tautas lietišķās mākslas meistari izsaka vislielāko pateicību Turaidas muzejrezervāta darbiniekiem par regulāro sadarbību izstāžu veidošanā.

Ilga MADRE
Rīgas rajona lietišķās mākslas studiju
un pulciņu virsvadītāja.

Rīgas rajona lietišķās mākslas pulciņu un studiju virsvadītāja Ilga Madre kopā ar Siguldas bērnu folkloras kopas "Senlejiņa" vadītāju Indru Čeķsteri un mazajiem dziedātājiem.

cijas - tos darinām, valkājam un dāvinām draugiem un ciemiņiem dažādos godos.

Praktiskais pielietojums veicinājis rokdarbiecēs pievērsties segu aušanai. Izstādē apskatāmi linu gultas pārklāji, vilnas šatiera segas, gan pēdējā laikā populārās "jostīņu" segas, kuru rakstu veido neskaitāmu šauru josliņu rinda un rodas iespaids, ka kopā sašūtas daudzas jostīņas un prievidas. Uz tām lūkojoties, ne vienam vien apmeklētājam rodas vēlēšanās tādu segu iegūt arī savas mājas interjeram.

Rīgas rajona pulciņu un studiju dalībnieku padomdevēja ir to virsvadītāja Ilga Madre. Ar viņas lietpratīgo padomu un pieredzējušo kolektīvu vadītāju mērķtiecīgo darbu, tapusi šī izstāde, kas Turaidas apmeklētājus priecēs vēl līdz 18. jūlijam.

Sandra ĶIRULE
TMR mākslas un informācijas nodaļas vadītāja

FOLKLORAS ATSLĒGA IR LĪDZDARBOŠANĀS

BALTICA - 2000

Saruna "Balticu" gaidot.

- **Kāpēc vajadzīga "Baltica" šodien?**

- Manuprāt tam ir vairāki iemesli. Pirmkārt, "Baltica" tika radīta Baltijas valstu vienotības ideja vārdā. Tā nenoveco. Otrkārt, "Baltica" kā autentiskās folkloras festivāls šodien ir daudz vajadzīgāks nekā daudzie transformētās folkloras festivāli, jo redzēt un sajust katras tautas mentalitāti, saglabātu caur senajām tautu tradīcijām, ir ārkārtīgi liela vērtība, it īpaši mūsdienu. Treškārt, tā ir cilvēciska un vienkārša dažādu tautu saprašanās un tuvināšanās. Ko bieži sajauč politiķi, to izlabo folkloras festivāli.

- **Kas ir mainijies kopš "Balticas" pirmsākumiem?**

- Domāju, ka ārzemju ansamblji nekādas pārmaiņas nejūt. Viņiem folkloras programmu veidošana vairāk ir kā izklaide. Baltijas valstis ir atšķirīgi. Pirmajos gados folkloras kopas kā nacionālās identitātes nesēji un paudēji "Balticai" piedeva īpašu noskaņu. Šodien "Baltica" parāda lielāku dažādību arī Baltijas valstu folkloras kopu darbībā.

- **Kādai būtu jākļūst "Balticai" nākotnē?**

- "Baltica" paliks kā autentiskās folkloras festivāls, jo zem tādas zīmes tas reģistrēts C.I.O.F.F. kalendārā. Šo festivālu nedrīkst samocīt ar nedabiskām koncertu režījam un bezjēdzīgu pasākumu virknēšanu. "Balticai" jākļūst komunikablatkai.

- **Kas ir "Balticas" dalībnieki - vecākā vai jaunākā paaudze?**

- "Baltica" kļūst arvien jaunāka. Vecie tautas teicēji viens pēc otra aiziet aizsaulē, bet visur rodas jaunas folkloras grupas, kas cenšas vecās tradīcijas saglabāt. Jauno aizrautība ir apbrīnojama.

- **Kas ir "Baltica" koncertu skatītāji?**

- Uz folkloras festivālu koncertiem nāk tikai tie, kam tas interesē. Tā nav cilvēku izrādišanās vieta, bet brīnišķīga sava-tarpējās saprašanās iespēja.

- **Kādi vēl ir folkloras festivāli?**

- Pasaulē notiek ļoti daudz un dažādi folklorai veltīti pasākumi, arī Latvijā. Ne visi tie saucas festivāli. Latvijā ir novadu folkloras dienas, gadskārtu svētku svinēšana, folkloras kopas savā starpā bieži veido brīnišķas saiešanas.

- **Vai izjūtat laika diktātu?**

- Es laika ritumu neizjūtu kā diktātu. Pasaulē visam ir ciešas kopsakarības, bet tas nenozīmē, ka plivošu katrai strāvai līdz. Tautas senā gudrība ir fantastiska. Tā ļauj par daudz ko pasmaidīt, kas citiem liekas līdz ķēmīgumam svarīgi un nozīmīgi.

- **Vai folkloras festivāls palidz atcerēties vārdus aizmirstām tautasdziņiem?**

- Vispirms atcerēsimies aizmirstās melodijas!!! Vārdi nāk paši no sevis, ja esi vajadzīgajā vietā, situācijā un cilvēkos.

- **Esmu dzirdējusi dažādas festivālu apmeklētāju atsauksmes. Labprāt dzirdētu Jūsu komentāru. "Viņi ir tādi miļi, tie folkloristi... Viņi mani aizkustina kādus dziļākus slāņus, kas gruzd kaut kur dzīli, dzīli..."**

- Man liekas jocīgi, ka šos jaukos cilvēkus, kuri savā dzīvē folkloras mantojumu liek lietā gan svētkos, gan ikdienā, sauc par folkloristiem, tā pataisot viņus par kaut ko it kā nedabisku. Folkloras kopu ļaudis ir dabiski sirsnīgi un asprātīgi, ap viņiem ir ļoti labs enerģijas lauks.

- **"Tie ir svētki pašiem dziedātājiem. Manas emocijas, viņus klausoties, ir labestīgas, tomēr visu garo koncertu noskatīties nay interesanti. Dziesmu svētkos ir cita gaisotne, tos man patīk skatīties arī pa televizoru."**

- Folkloras atslēga ir līdzdarbošanās. Ja šīs senās, piemēram, Latgales sievu dziesmas, ir svešas un nesaistīs ne ar ko klausītāja dzīvē, protams, tad klausīties vien ātri apnīk. Bet, ja cilvēks kaut cik vēl nojauš senās tradīcijas motīvus, kāpēc kura dziesma un kad dziedāta, ko ar to gribēja pateikt vai panākt, tad arī bez tiesas savas balss pievienošanas dziedātājiem esi ar viņiem kopā un jūti, kā tu uzņem sevī kaut ko no senā rituāla spēka. Dziesmu svētki ir priekšnesumu klausīšanās, kur dalībniekus un klausītājus vieno bauda gremdēties pazīstamās emocijās, harmonijās un vienlaicīgi uztvert un sajust to kā latviskuma demonstrāciju. Atšķirība starp folkloras festivālu un Dziesmu svētkiem manā izpratnē ir apmēram tāda, kāda ir atšķirība starp ikdienā nepieciešamo rupjmaizes klaipu un bagātīgi noservētu jubilejas maltīti. Katrs labs un nepieciešams savā vietā un reizē.

Ar Ainu SALMANI sarunājās
TMR Mākslas un informācijas nodalas vadītāja Sandra KIRULE